

Teresa Soldra-Gwizdź

Uniwersytet Opolski
Wydział Historyczno-Pedagogiczny
Zakład Teoretycznych Podstaw Socjologii
tgwizdz@poczta.onet.pl

MODEL SPOŁECZEŃSTWA A ZAŁOŻENIA SPECJALNEJ STREFY DEMOGRAFICZNEJ

Streszczenie: Założenia opolskiej Specjalnej Strefy Demograficznej odwołują się do strukturalno-systemowych teorii społeczeństwa. Stan katastrofy demograficznej wymaga, moim zdaniem, przeprowadzenia reprezentatywnych badań empirycznych wśród młodego pokolenia, opracowania socjologicznego studium i uzupełnienia teoretycznych założeń Specjalnej Strefy Demograficznej w regionie opolskim.

Słowa kluczowe: Specjalna Strefa Demograficzna, katastrofa demograficzna, nowe wzorce dzietności, modele społeczeństwa.

Wprowadzenie

„Pojęcie społeczeństwa jest dla socjologów »swoistym punktem zero«, centrum pewnego intelektualnego obszaru odniesienia, z czego wynikają zabiegi definiujące, charakteryzujące i wyjaśniające to, czym społeczeństwo jest, jakie jest, dlaczego itp.” [Frysztacki, 2001, s. 9]. Ten cytat, zaczerpnięty z artykułu Krzysztofa Frysztackiego, od którego rozpoczynam swoje rozważania, w istocie prowadzi do odniesień i dyskusji nad koncepcjami społeczeństwa w teorii socjologicznej, a w szczególności nad zagadnieniami definicyjnymi.

I tak np. Bronisław Misztal zaproponował długą definicję społeczeństwa, z której przytoczę jedynie fragment: „Społeczeństwo jest autonomicznym bytem istniejącym w szerszej czasoprzestrzeni, w której sąsiaduje ono z innymi równie autonomicznymi jednostkami; społeczeństwo jest to grupa ludzi określona historycznie i doświadczeniowo (...). Społeczeństwo istnieje w czasoprzestrzeni, w której sąsiaduje i styka się z innymi historycznie i doświadczeniowo ugrunto-

wanymi grupami, z którymi dzieli, w minimalnym przypadku, tę dbałość wybiegającą w teraźniejszość dnia jutrzejszego” [Misztal, 2000, s. 63-64].

Czym więc jest społeczeństwo? „Dla dzisiejszej socjologii więc” – pisze Piotr Sztompka – „społeczeństwo to nie konkretna zbiorowość, lecz raczej swoisty **rodzaj rzeczywistości**, która manifestuje się w najrozmaitszy sposób w zbiorowościach najrozmaitszej skali” [Sztompka, 2002, s. 29]. W efekcie wyróżnia w teorii socjologicznej siedem punktów widzenia, które w swoisty dla siebie sposób ukazują wielowymiarowość tego pojęcia. Owych siedem perspektyw poznawczych wyróżnionych przez Piotra Sztompkę ukazuje wielość sposobów jego ujmowania w teorii socjologicznej, poczynając od najbardziej konkretnego demograficznego (populacja, wielość, zbiór jednostek), poprzez grupowy (zintegrowana całość, spoista zbiorowość), systemowy (układ pozycji, statusów i typowych dla nich ról), strukturalny (sieć relacji, form odnoszenia się ludzi do siebie), aktywistyczny (konglomerat wzajemnych działań), kulturalistyczny (matryca znaczeń, symboli i reguł) do zdarzeniowego (płynne pole, pełne zdarzeń społecznych) [Sztompka, 2002, s. 29-32].

Celem artykułu jest ukazanie, jaki model społeczeństwa leży u podłoża założeń dotyczących Specjalnej Strefy Demograficznej w województwie opolskim, i wskazanie, do elementów jakiego innego modelu społeczeństwa można się jeszcze odwołać, aby uzupełnić program SSD o nowe narzędzia i sposoby oddziaływania mogące w konsekwencji prowadzić do poprawy sytuacji demograficznej w regionie.

1. Trzy wizje społeczeństwa w teorii socjologicznej

Przedstawione wybrane definicje społeczeństwa kierują uwagę ku dokonującym się w ostatnich latach XX w. zmianom w jego definiowaniu, a tym samym, jak podkreśla Piotr Sztompka, „Na naszych oczach dokonuje się przełom paradygmata, tzn. definiowanie w nowy sposób przedmiotu socjologii, jej metody i tematyki: formułowanie nowych założeń ontologicznych i metodologicznych, a także nowych obszarów problemowych” [Sztompka, 2008, s. 18].

Model organicystyczny Augusta Comte’a i Herberta Spencera, z którego wyrósł model systemowy Talcotta Parsonsa czy Niklasa Luhmanna, to pewne propozycje teoretyczne, które za podstawowe kategorie analityczne dla analizy społeczeństwa uznają nie tyle jednostki, ile relacje, jakie zachodzą między nimi i łączą je w pewną całość, a także pozycje społeczne i powiązane z nimi role społeczne. Z kolei modele strukturalne Clauða Lévi-Straussa czy Roberta Mer-

tona skupiają uwagę na pewnych „czystych formach” społecznych, szukając powiązań i relacji niezależnych od konkretnych zbiorowości, w jakich występują.

Owe ujęcia poprzedziły i w konsekwencji doprowadziły do aktywistycznego i podmiotowego modelu społeczeństwa, który za nadrzędne uznaje ludzkie działania oraz sens i znaczenia im przypisywane. Max Weber i Emil Durkheim w Europie oraz między innymi Charles Cooley i George Homans w socjologii amerykańskiej to rzecznicy takiego spojrzenia na społeczeństwo.

Odrzucenie statycznego punktu widzenia i zreifikowanych modeli organizmów lub systemów społecznych zaowocowało wyodrębnieniem nowej kategorii analitycznej – zdarzeń społecznych – która kładzie nacisk na zmienność i dynamikę społeczeństwa. „Figuracje” Norberta Eliasa, „strukturacja” Anthony’ego Giddensa, „stawanie się społeczeństwa” w ujęciu Piotra Sztompki to wybrane przykłady nowych modeli społeczeństwa.

Obecnie mówimy o trzech modelach społeczeństwa i trzech socjologiach, wcześniej wskazywano na dwa dominujące sposoby jej uprawiania. I tak Erik Allardt konstatując dwoistość teoretyczną socjologii, używał pewnej charakterystycznej przenośni i mówił o „Janusowym obliczu, bądź obliczach” socjologii. Pisał więc: „Istnieją przedstawiciele nauk społecznych, a czasami także całe szkoły i kierunki, które – zaprzeczając wewnątrznie dwoistej naturze – silnie podkreślają którąś ze stron działalności podejmowanej w naukach społecznych. Istnieją tacy, którzy niezmordowanie koncentrują się na zewnętrznym obserwowalnym zachowaniu i próbują mierzyć je tak precyzyjnie, jak to jest tylko możliwe, widać to u badaczy preferujących pewne rodzaje modeli statystycznych lub matematycznych. Z drugiej strony istnieją ci, którzy skupiają się na ukrytych motywach, światopoglądach i grach językowych i próbują ująć je poprzez opis jakościowy, widać to u niektórych przedstawicieli tak zwanego postmodernizmu” [Allardt, 2000, s. 47-48].

Allardt wyróżnił tym samym dwa biegunowo przeciwstawne paradygmaty w uprawianiu tej nauki. Z jednej strony „konceptje pozytywistyczno- i indywidualistyczno-strukturalistyczne oraz interpretacyjno-wspólnotowo-kulturowe z drugiej” [Allardt, 2000, s. 45].

Ten ogląd potwierdza Sztompka, odwołując się do wcześniejszych analiz A. Dawe’a (z 1978 r.) wyróżniającego dwie socjologie. Pierwszą, tworzoną przez wspomnianych już w tym tekście XIX-wiecznych filozofów, którzy przedmiotem swych rozważań czynili ludzkość, a jej zmienność interpretowali poprzez kategorie „prawidłowości dziejowych”, „konieczności historycznych”, „imperatywów postępu”; drugą, czyniącą przedmiotem rozważań ludzkie działania, a zmienność interpretującą poprzez „skumulowany efekt wielości działań –

decyzji, wyborów – podejmowanych przez członków społeczeństwa” [Sztompka, 2008, s. 19].

W tym kontekście krytykowano także dominujące metody badawcze: sondaże oraz ilościowo-statystyczne metody analizy danych, bowiem uważano, że badają świat sztuczny, a nie realnie istniejący poprzez wielość form i treści. Stwarza to, jak konstatuje Sztompka, konieczność rozwoju „trzeciej socjologii”, dla której ontologiczne podłoże zawiera się w stwierdzeniu, że „jednostka i społeczeństwo to nie dwa osobne byty, obiekty, czy substancje, lecz raczej dwie strony, dwa aspekty jednolitej rzeczywistości społecznej, a jednostkowa biografia i społeczna historia to nie dwa osobne procesy, lecz splecione nierozdzielnie dwie strony, dwa aspekty jednolitej społecznej dynamiki. Pozorny dylemat »jednostka czy społeczeństwo« zostaje tu odrzucony i zastąpiony dwoma kategoriami »jednostka w społeczeństwie« i społeczeństwo jednostek (Elias, 1991)” [Sztompka, 2008, s. 22]. Ostatecznym składnikiem owego pola jednostkowo-społecznego, jak uważa Sztompka, nie są systemy (pierwsza socjologia) ani aktorzy (druga socjologia), ale „zdarzenia społeczne”, czyli „działania wielości ludzi wobec siebie, w powiązaniu z innymi, w ramach pewnej wspólnej dla działającego sytuacji” [Sztompka, 2008, s. 24]. Procesualną naturę społeczeństwa podkreśla Małgorzata Bogunia-Borowska [Bogunia-Borowska, 2008, s. 59], akcentując wizję społeczeństwa jako płynnej siatki stosunków społecznych. Konsekwencją takiej jego wizji jest przekonanie Zygmunta Bauman’a, do którego autorka się odwołuje, że z powodu ciągłej, niebywale przyspieszonej zmienności społeczeństwa zobrazonej poprzez „metaforę płynnej nowoczesności i płynnego życia” w efekcie „nie uda się przewidzieć kierunku zachodzących zmian” [Bogunia-Borowska, 2008, s. 60].

Oczywiście można by zdecydowanie szerzej rozważać istniejące w socjologii modele teoretyczne społeczeństwa i ich typologie. „Społeczeństwo ryzyka”, „społeczeństwo konsumpcyjne”, „społeczeństwo mediów i spektaklu”, „społeczeństwo sieci” to tylko wybrane przykłady ujęć typologicznych. Niemniej jednak z konieczności porzestaną na ich zasygnalizowaniu i przejdę do krótkiej charakterystyki założeń Specjalnej Strefy Demograficznej jako konceptualnej odpowiedzi na powstałą tragiczną sytuację demograficzną w opolskim społeczeństwie, wykorzystującej jako podłoże do podejmowania działań zmierzających do poprawy sytuacji demograficznej w regionie określony model społeczeństwa.

1.1. Specjalna Strefa Demograficzna w województwie opolskim – założenia i instrumenty działania¹

Spis Powszechny Ludności i Mieszkań z 2011 r. dokumentuje fakt, że województwo opolskie znajduje się w bardzo niekorzystnej sytuacji demograficznej, bowiem w ostatnich latach stało się najszybciej wyludniającym się regionem w Polsce.

W świetle ustaleń region zamieszkuje 1 mln 16,2 tys. osób. Struktura ludności przedstawia się następująco: 17,0% jest w wieku przedprodukcyjnym (najniższy wskaźnik ze wszystkich województw w Polsce), 65,6% w wieku produkcyjnym, 17,4% w wieku poprodukcyjnym. Ocena tendencji demograficznych na podstawie badań długookresowych i prognoz jest jednoznaczna. Następuje spadek liczby ludności, intensyfikują się procesy starzenia się społeczeństwa wzmacniane dynamicznymi przemianami w zakresie wzorów dzietności i stylu życia.

Zmiany depopulacyjne dotyczą również innych sześciu regionów Polski, niemniej jednak najbardziej niekorzystna sytuacja rysuje się w województwie opolskim. Dla nakreślenia sytuacji demograficznej w regionie ważne jest również jej zróżnicowanie wewnętrzne obrazujące zmiany demograficzne w poszczególnych powiatach. I tak: największy względny ubytek ludności wystąpił w powiatach strzeleckim (-7,4%), prudnickim (-6,6%), głubczyckim (-6,5%), krapkowickim (-6,0%), kędzierzyńsko-kozielskim (-5,8%) oraz w mieście Opole (-5,6%). Podkreślenia wymaga fakt, że w żadnym z powiatów nie zanotowano wzrostu liczby ludności. Najmniejszy spadek wystąpił w powiecie brzeskim. W analizie przeprowadzonej według gmin ujawnił się wzrost liczby ludności w dziesięciu gminach, do których należały między innymi: Skarbimierz (+8,8%), Lubsza (+6,1%) oraz Łubniany (+4,7%). Z kolei największy spadek ludności wystąpił w gminach: Cisek (-14,4%), Branice, Murów, Polska Cerekiew, Baborów i Zawadzkie. Analiza trendów w zakresie rozwoju ludności w latach 2006-2011 unaocznia, że część wschodnia województwa wykazuje znaczący spadek liczby ludności, podczas gdy gminy położone w części zachodniej oraz centralnej wykazują wzrost.

Niemniej jednak prognozy ostrzegawcze uwydatniają fakt, że liczba ludności w Polsce zmniejszy się o 3,4%, a w województwie opolskim o 10,1% (drugi wynik, pierwszy to świętokrzyskie), na co wskazuje prognozowany ujemny przyrost naturalny warunkowany gwałtownym spadkiem dzietności i prognozowane ujemne saldo migracji. Aktualnie mierzony współczynnik dzietności jest

¹ Wszystkie informacje podaję za [www 1].

najniższy w kraju (100 kobiet rodzi 108 dzieci) i jest jednym z najniższych na świecie. Nie gwarantuje zatem nawet prostej zastępowalności pokoleń.

Sytuacja w zakresie ruchów migracyjnych przedstawia się również nadzwyczaj niepokojąco. Niekorzystne trendy w zakresie migracji utrzymują się od ponad 30 lat zarówno w procesach migracji wewnętrznej, jak i zewnętrznej. Obecnie wyjeżdżają za granicę i do innych miast przede wszystkim osoby młode, dobrze wykształcone, stanu wolnego, a w takim przypadku ich powrót na Opolszczyznę jest mało prawdopodobny.

Inną niekorzystną cechą regionu opolskiego jest niewystarczająca liczba miejsc pracy dla osób z wyższym wykształceniem, co powoduje również nasilone procesy migracyjne wewnętrzne i zewnętrzne. Rynek pracy województwa opolskiego to „rynek pomocniczego pracownika”, ubogi, z niewystarczającą liczbą specjalizacji, mało dynamiczny, o czym pisałam już kilkakrotnie, a do chwili obecnej sytuacja nie uległa zmianie.

W odpowiedzi na, nie waham się użyć tego sformułowania, tragiczną sytuację demograficzną, opisywaną przez demografów jako „stan klęski demograficznej”, Zarząd Województwa Opolskiego podjął decyzję o podjęciu starań dotyczących utworzenia Specjalnej Strefy Demograficznej w regionie, traktowanej jako instrument walki z postępującą depopulacją regionu, a jako główne źródło finansowania jej utworzenia wskazano środki UE w obszarze kapitału ludzkiego na lata 2014-2020. Działania pilotażowe związane z programem w zamierzeniu miały być finansowane z budżetu państwa, środków samorządów oraz podmiotów prywatnych. W latach 2013-2014 na realizację programu przeznaczono 127 mln złotych z Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Narzędzia programu SSD zostały podzielone na 3 grupy: inwestycję celu publicznego, narzędzia wymagające zmian prawnych oraz narzędzia niewymagające zmian prawnych.

Inwestycja celu publicznego zawiera postulowany system sieci drogowej dotyczący relacji północ-południe. W programie SSD została ona uznana za „koło zamachowe» opolskiej gospodarki, które w konsekwencji zwiększy dostęp do rynku pracy”. Narzędzia wymagające zmian prawnych to: utworzenie Opolskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej, której założeniem jest zwiększenie wpływu samorządu województwa opolskiego na lokowanie inwestycji w regionie, co w konsekwencji ma spowodować utworzenie nowych miejsc pracy oraz poprawę warunków dla inwestorów, a także uproszczenie procesu zmiany sposobu użytkowania obiektów budowlanych lub ich części. Istotą tej zmiany prawnej powinna być zmiana ustawy Prawo budowlane.

Kolejne narzędzia to: CIT ryczałtowy, czyli Opolski Pilotaż Podatkowy, bon wychowawczy wspierający rodziców w wychowaniu dzieci na okres pierwszych dwóch lat życia dziecka (1600 zł miesięcznie) oraz refundacja kosztów rekomendowanych profilaktycznych szczepień dla najmłodszych; przekształcenie urzędów pracy w agencje zatrudnienia poprzez optymalizację mechanizmu opłacania składek na ubezpieczenie zdrowotne osób bezrobotnych, uproszczenie procedury przekazywania szkół lokalnym społecznościom oraz przedłużenie rządowego programu „Rodzina na swoim” w kolejnych latach.

Koncepcja Programu Specjalnej Strefy Demograficznej uwzględnia również 4 pakiety zróżnicowanych działań określonych jako narzędzia niewymagające zmian prawnych:

Pakiet I – Praca to bezpieczna rodzina.

Pakiet II – Edukacja a rynek pracy.

Pakiet III – Opieka żłobkowo-przedszkolna.

Pakiet IV – Złota jesień.

Wszystkie pakiety zawierają propozycje zróżnicowanych narzędzi, które w założeniach mają doprowadzić do poprawy sytuacji demograficznej w regionie opolskim. Przytoczę tylko niektóre, wybrane przeze mnie z całej bogatej gamy zamierzeń.

Pakiet I zawiera szereg propozycji, a wśród nich takie jak: przygotowanie kompleksowych projektów inwestycyjnych, rozwój i tworzenie instytucji otoczenia biznesu, utworzenie nowych miejsc pracy, bon zatrudnieniowy, bon na podjęcie pracy, rozbudowa Internetu.

Pakiet II uwzględnia jako narzędzia: bon edukacyjny obejmujący naukę szkolną i zajęcia pozalekcyjne, zmianę organizacji przestrzeni w salach lekcyjnych, modyfikację systemu ocen szkolnych, usprawnienie doradztwa zawodowego, modernizację bazy dydaktycznej szkół zawodowych, stworzenie programu wsparcia uczniów ostatnich klas szkół ponadgimnazjalnych i studentów zamierzających podjąć działalność gospodarczą.

Pakiet III zawiera: bon opiekuńczy możliwy do wykorzystania w żłobkach i przedszkolach albo w ramach opieki domowej nad dzieckiem, tworzenie przedszkoli zarządzanych przez rodziców i lokalne społeczności, program nauki języków obcych.

Pakiet IV obejmuje między innymi wykorzystanie bonu opiekuńczego także w ramach opieki domowej nad seniorem, wspieranie programów osiedlania się seniorów, wykorzystanie doświadczenia zawodowego seniorów dla firm, wspieranie tworzenia domów dziennej i czasowej opieki dla seniorów.

1.2. Strukturalno-systemowy model społeczeństwa w SSD – czy będzie wystarczający?

Porównajmy zatem owe założenia i narzędzia postulowane do wykorzystania w ramach Specjalnej Strefy Demograficznej z modelami społeczeństwa występującymi w teorii socjologicznej. Jest oczywiste, że odwołują się one do strukturalno-systemowego modelu. U podłoża postulowanych działań leży bowiem przekonanie, że zmiany w systemie społecznym zmienią niekorzystne trendy demograficzne i spowodują skłonność mieszkańców Opolszczyzny nie tylko do posiadania większej liczby dzieci, ale i do rezygnacji z wciąż nasilających się zamiarów emigracyjnych młodych ludzi.

Daleka jestem od kwestionowania owych założeń. Niemniej jednak chciałabym zwrócić uwagę na fakt, że w tym modelu jednostka jest tylko elementem systemu i może podejmować decyzje zdeterminowane warunkami związanymi z ograniczeniami systemowymi. Twórcy założeń SSD uznają, że działania i narzędzia zawarte w części postulatywnej programu wpłyną na zmianę nowego wzorca dzietności i życia rodzinnego, na „syndrom opóźnienia”, czyli na odkładanie decyzji o posiadaniu dzieci na późniejszy, lepszy czas oraz skorygują coraz wyraźniej uwidaczniające się postawy niechęci do posiadania więcej niż jednego dziecka, czy do posiadania potomstwa w ogóle, jak również na przekonania i wizje nowych wzorów dzietności (bezdzietność i jednodzietność).

Podsumowanie

Moim zdaniem w założeniach modelu SSD należy uwzględnić aktywistyczno-podmiotowy aspekt ludzkich działań będący istotą konstruktywistycznych wizji społeczeństwa i uzupełnić program o tego typu socjotechniczne i psychotechniczne sposoby oddziaływania, które uwzględniają przemiany w stylu życia oraz motywacje jednostek. Owe przemiany szeroko rozumianego stylu życia to przekształcenia zarówno w sferze dominujących wartości, jak i w celach i dążeniach życiowych młodego pokolenia Polaków. Widocznym przykładem zmiany pokoleniowej jest coraz bardziej rozwijająca się kultura singli (zob. [Stein, 2008]), nowy, coraz bardziej popularny styl życia, którego przekształcenie z pozycji marginalnej na coraz bardziej dominującą uwidaczniają wszystkie badania socjologiczne. Demografowie również pokazują przemiany we wzorcach rodziny, budując „teoretyczny model decyzji o rodzicielstwie”, który uwzględnia świadomościowe aspekty podejmowanych decyzji (postawy, ideały, pragnienia) jako uwarunkowania realizowanych zachowań prokreacyjnych, na dodatek w kontekście tak

niewymiernym, jak zadowolenie z życia [Matysiak, 2014]. Z kolei przemiany społecznej świadomości wobec miłości rodziny, posiadania dzieci, obrazują między innymi diagnozy CBOS. „Obserwacja życia codziennego dostarcza wielu dowodów na postępującą reorientację dążeń – nasilenie się tendencji konsumpcyjnych i indywidualistycznych oraz wzrost znaczenia ról zawodowych, które stały się główną determinantą, bardziej niż jeszcze na początku lat dziewięćdziesiątych zróżnicowanego, poziomu życia. Zmianie priorytetów towarzyszy rozluźnianie więzi psychospołecznych – narastanie problemów z budowaniem stałych relacji” [Hipsz, 2013, s. 1] – pisze autorka raportu.

W świetle tych konkluzji otwartym pozostaje pytanie, czy owe systemowe narzędzia zastosowane w koncepcji SSD wystarczą, aby skorygować nowy, „postrodzinny świat”. Moim zdaniem odpowiedź brzmi: „nie”.

Literatura

- Allardt E. (2000), *Janusowe oblicze (a) socjologii*, „Nauka” nr 3, s. 47-48.
- Bogunia-Borowska M. (2008), *Codziennosc życia społecznego – wyzwania dla socjologii XXI wieku* [w:] P. Sztompka, M. Bogunia-Borowska (red.), *Socjologia codzienności*, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Kraków, s. 53-93.
- Frysztański K. (2001), *Spoleczeństwo: koncepcje i aplikacje* [w:] K. Frysztański, T. Sołdra-Gwiżdż (red.), *O społeczeństwie śląskim na przełomie wieków*, Stowarzyszenie Instytut Śląski, PIN Instytut Śląski, Opole.
- Frysztański K., Sołdra-Gwiżdż T., red. (2001), *O społeczeństwie śląskim na przełomie wieków*, Stowarzyszenie Instytut Śląski, PIN Instytut Śląski, Opole.
- Hipsz N. (2013), *Spoleczne oceny alternatyw życia małżeńskiego. Komunikat z badań CBOS*, BS/32/2013, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa.
- Misztal B. (2000), *Teoria socjologiczna a praktyka społeczna*, Universitas, Kraków.
- Matysiak A., red. (2014), *Nowe wzorce formowania i rozwoju rodziny w Polsce. Przyczyny oraz wpływ na zadowolenie z życia*, Scholar, Warszawa.
- Stein P. (2008), *Być singlem – próba zrozumienia życia singli* [w:] P. Sztompka, M. Bogunia-Borowska (red.), *Socjologia codzienności*, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Kraków, s. 142-157.
- Sztompka P. (2002), *Socjologia. Analiza społeczeństwa*, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Kraków.
- Sztompka P. (2008), *Wprowadzenie* [w:] P. Sztompka, M. Bogunia-Borowska (red.), *Socjologia codzienności*, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Kraków.
- Sztompka P., Bogunia-Borowska M., red. (2008), *Socjologia codzienności*, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Kraków.
- [www 1] <http://ssd.opolskie.pl/page/15,program-ssd.html> (dostęp: 8.03. 2015).

**MODEL OF SOCIETY AND THE KEY CONCEPTS
OF SPECIAL DEMOGRAPHIC ZONE OF OPOLE**

Summary: The key concepts of Special Demographic Zone in Opole region follow the structural and system theories. I am convinced that the state of demographic catastrophe in Opole region requires conducting representative empirical research among the young generation, developing sociological study and supplementing the theoretical assumptions of Special Demographic Zone in Opole region.

Keywords: Special Demographic Zone of Opole, the demographic catastrophe, new patterns of fertility; models of society.